Erasmus+

EU-GLOBAL

JEAN MONNET MODULE, PROJECT Nº101085406

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Facultat de Dret

TEMA 2. LA UNIÓ EUROPEA EN L'ACTUALITAT

1. La naturalesa de la Unió Europea: Antecedents de la creació de la Unió Europea. La Unió Europea en el Tractat de Maastricht. La Unió Europea en el Tractat de Lisboa.
2. Els valors, els objectius i els principis fonamentals de la Unió Europea.
3. La condició d'Estat membre.
4. El respecte dels drets fonamentals en la Unió Europea.
5. La ciutadania de la Unió Europea.

Aquesta obra està protegida amb una Llicència Creative Commons Reconeixement – No Comercial – Sense obra derivada

Cofinançat per la Unió Europea

1. La naturalesa de la Unió Europea: antecedents de la creació de la Unió Europea. La Unió Europea en el Tractat de Maastricht. La Unió Europea en el Tractat de Lisboa

- La UE no va nàixer *ex novo*, sinó de forma constant. AUE va ser el primer pas (1986) on es va perfilar la naturalesa mixta de la futura UE: supranacional/intergovernamental.
- Creació: Tractat de Maastricht no com resultat final, sinó com a nova etapa (Doctrina Monnet).

  - Mancava de claror estructural.
  - No reconeixia a la UE personalitat jurídica (les Comunitats com a vertaderes OI d'integració supranacional sí que es consideren com persones jurídiques en dret internacional).
  - Tractat d'Amsterdam i principi d'efectivitat: la personalitat deriva no d'una norma d'atribució sinó de l'efectivitat (*de facto* exerceix les competències internacionals que li atribueixen els estats) + capacitat subscriure tractats internacionals en l'àmbit dels pilars intergovernamentals.

- Tractat de Lisboa: nova etapa del procés d'integració:
  - Fracàs tractat constitucional.
  - Simplificació de l'estructura. Superació de l'estructura dels tres pilars i de la distinció entre integració supranacional / cooperació intergovernamental. Organització i clarificació de les competències en tres tipus (exclusives, compartides i de suport).
  - Racionalització dels tractats constitutius:
    - Tractat CE—Tractat de Funcionament de la UE (TFUE).
    - Modificació TUE.
  - Reconeixement exprés de la personalitat jurídica de la UE, àmbit intern i àmbit internacional (límits Declaració núm. 24 de l'Acta final de la Conferència que va adoptar el Tractat de Lisboa): la UE ocupa el lloc de la CE i la succeeix jurídicament.

2. Els valors, els objectius i els principis fonamentals de la Unió Europea

2.1. Els valors de la Unió Europea

- Creació UE: necessitat valors comuns als estats i la UE.
  - Tractat de Maastricht: respecte identitat nacional dels estats membres, governs basats en principis democràtics, respecte del drets fonamentals.
  - Tractat d'Amsterdam: Unió caracteritzada per la solidaritat entre els estats membres.
- Culminació: Tractat de Lisboa art. 2 TUE (respecte de la dignitat humana, llibertat, democràcia, igualtat, estat de dret i respecte dels drets humans, inclosos els drets de les persones pertanyents a minories):
  - Valors comuns a la UE i als estats membres.
  - Compromís de respecte i obligació de promoció.
  - Condició per a l'ingrés de nous estats.
  - Condició per al gaudiment dels drets com a estat membre.

2.2. Els objectius generals de la Unió Europea

- Com qualsevol organització internacional, la UE: objectius comuns.
- Definició ampla en l'art. 3 TUE
  - Conviuen objectius econòmics (originaris) i objectius polítics (AUE). També cal distingir entre objectius generals de la UE i objectius específics de cada política de la UE (tercera part del TFUE).
  - Es perseguiran pels mitjans apropiats i d'acord amb les competències atribuïdes pels estats en el TUE i en el TFUE.
  - Valor: vertaderes finalitats amb força imperativa que s'imposa en les relacions UE-particulars i EU-estats membres, i estats membres entre si.

2.3. El principis fonamentals de la Unió Europea

a) Els principis democràtics

- En resum: princ. democràcia representativa; princ. democràcia participativa; princ. participació dels parlaments nacionals en el bon funcionament de la Unió Europea.
  - Tant la UE com els estats membres es basen en princ. democràtic (art. 2 TUE):
    - Estats: condició necessària per a l'ingrés en la UE i per al manteniment dels drets que comporta la condició de membre.

- UE: democràcia participativa:
  - ✓ Representació directa dels ciutadans a través PE i indirecta en altres institucions.
  - ✓ Foment a través Llibres Verds (consulta oberta a ciutadania) i Llibres Blancs (opinions ciutadania i opcions normatives de la Comissió).
  - ✓ Tractat de Lisboa: iniciativa legislativa popular (1M ciutadans, ¼ estats membres) i participació dels parlaments nacionals.

b) El principi de respecte dels drets fonamentals

- La UE ha de respectar els drets fonamentals (1974-TJCE assumpte Nold: tot acte, per a ser conforme a dret, ha de respectar els drets fonamentals).
- Actualment: art. 6.3 TUE
  - Obligació de triple respecte:
    - Dimensió interna: establiment de la Carta de Drets Fonamentals de la UE adoptada a Niça i adaptada a Estrasburg amb el mateix valor que els tractats constitutius, i obligació de la UE d'adhesió al Conveni Europeu de Drets Humans (Dictamen 2/2013 del TJUE).

- Obligació dels estats membres de respectar els drets fonamentals com a valor comú:
  - ✓ Condició als candidats.
  - ✓ Sanció a l'estat membre que els viole de manera greu i persistent.
- Dimensió externa: en les relacions amb la resta del món, la UE ha d'afirmar i promoure la seua protecció. Clàusula de condicionalitat en acords de cooperació i tractats d'associació.

c) El principi de la promoció de la justícia social

- 1976 (Assumpte Defrenne): TJCE principi d'igualtat de retribució entre treballadors i treballadores per un mateix treball com a resposta als objectius socials de la CEE i introdueix la justícia social com a objectiu CEE.
- Consell Europeu Estrasburg 1989 (excloent-se Regne Unit) va aprovar la Carta Comunitària dels Drets Socials Fonamentals dels Treballadors: sense valor jurídic.
- Tractat d'Amsterdam: les disposicions del Protocol sobre política social s'incorporen als tractats constitutius com un nou títol
- Tractat de Lisboa: art. 3.3 i CDFUE (dret originari UE).

d) El principi de cooperació lleial.

- Principi de Dret internacional "*pacta sunt servanda*".
- Formulació més elaborada en DUE com el principi de cooperació lleial:
  - Vinculació UE-estats membres.
  - Tractat de Lisboa: UE-estats membres i institucions europees en les relacions mútues.

3. La condició d'Estat membre

3.1. L'adquisició de la condició d'Estat membre

- Totes les OI regulen les condicions en els seus tractats constitutius. La UE regula l'adquisició, suspensió de drets i pèrdua de la condició.
- Adquisició: des de la primera CE es va preveure la possibilitat de més membres i s'ha anat modificant el procediment amb cada tractat.
- Tractat Lisboa: art. 49 TUE condicions elegibilitat
  - Ser Estat.
  - Ser Estat europeu.
  - Respectar els valors de la UE (art. 2 TUE)-verificació pel Consell.

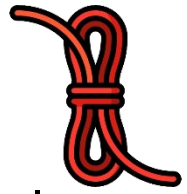

- Criteris elegibilitat: Consell Europeu Copenhagen 1993 i son de naturalesa variada:
  - Política: estabilitat de les institucions, estat de dret.
  - Econòmica: economia de mercat.
  - Jurídics: capacitat per a assumir les obligacions de l'adhesió i el patrimoni comunitari.

- Procediment:
  - Estat: candidatura al Consell, qui informarà el PE i els parlaments nacionals.
  - Aprovació per majoria de PE.
  - Consell: trasllat a la Comissió per a l'elaboració de dictamen sobre problemes i conseqüències jurídiques de l'adhesió.
  - Consell: comprovació compliment condicions art. 49 TUE i unanimitat.
  - Decisió positiva i unànime del Consell: negociacions d'adhesió (condicions, terminis aplicació progressiva DUE, règims especials, adaptació dels tractats).
  - Tractat i acta d'adhesió: ratificació per tots els estats membres i pel candidat.
- Suspensió de drets:
  - Tractat d'Amsterdam: art. 7 TUE i 354 TFUE.
    - Violacions greus i persistents dels valors art. 2 TUE.
    - Proposta presentada per 1/3 estats membres o Comissió.
    - Proposta----al·legacions infractor-----votació PE (aprovació)----Consell Europeu:
    - Per unanimitat: existència de la violació.
    - Majoria qualificada: suspensió determinats drets.

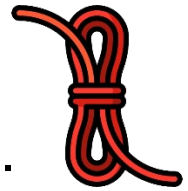

- Tractat Niça: mecanisme preventiu en cas clar de risc de violació i emissió recomanacions.

➢ Pèrdua de la condició d'estat membre: retirada voluntària. Art. 50 TUE

- Qualsevol estat membre pot sol·licitar retirada---notificació Consell Europeu.
- Període de negociació acord internacional: aprovació PE i aprovació Consell per majoria qualificada.
- Dos anys des de notificació sense acord: efectivitat de la retirada llevat acord Consell Europeu i estat per unanimitat.

4. El respecte als drets fonamentals en la Unió Europea

- Tractats constitutius Comunitats Europees: cap disposició general (naturalesa econòmica dels tractats).
- Introducció i desenvolupament via jurisprudència TJCE:
  - Postura inicial: aliens als tractats i per tant els ignorava (p. ex.: Sentència Stork).
  - Final dels anys 60: patrimoni jurídic comú al dret intern dels estats membres i al DCE (ex: Stauder, Internationale Handelsesellchaft).
  - Posteriorment: els tractats internacionals de drets humans han de ser tinguts en compte en el marc del DCE, reconeixent-ne l'obligació de garantir-los (p. ex.: Nold).
- Crítica jurisprudència:
  - Insuficient, ja que solament protegeix en cas que s'atempte contra els drets fonamentals en el procés d'aplicació o interpretació del DU.

- Limitacions de l'enfocament:
  - Manca catàleg de drets. Inseguretat jurídica.
  - Manca garanties judicials per a assegurar-ne el respecte.

- Tractat Maastricht (art. F2) reduïa la jurisprudència en un doble sentit:
  - Solament es refereix al CEDH.
  - Fusiona les vies d'incorporació dels drets fonamentals al DCE (princ. general del dret comunitari).
- Les exigències de seguretat jurídica s'han satisfet:
  - Adopció de la Carta de Drets Fonamentals de la UE a Niça (CDFUE) primer com a acord polític no vinculant i adaptada a Estrasburg i Lisboa com a vertader tractat internacional amb el mateix valor que els tractats constitutius.
  - Adhesió de la UE al Conveni Europeu per a la Protecció dels Drets Humans i de les Llibertats Fonamentals (CEDH), actualment pendent dictamen TJUE. Projecte d'acord:
    - Abast de les obligacions UE: adhesió CEDH i Protocols addicionals 1-6
    - Procediment de control: TEDH controlarà la conformitat d'actes, mesures o omissions de les institucions, òrgans UE o representants.
    - Per a demandes individuals, regla d'esgotament recursos interns incloent el TJUE.

5. La ciutadania de la Unió Europea

- Introduïda als tractats per Maastricht i precisada per Tractat d'Amsterdam.
- Actualment: segona part TFUE (art. 18-25) i Títol V CDFUE (art. 39-46).
  - Adquisició i pèrdua: el DUE no estableix cap mecanisme per a l'adquisició o pèrdua de la condició, s'afig a la ciutadania nacional sense substituir-la.
    - Consell Europeu Edimburg (1992) la nacionalitat és una qüestió regulada pel dret intern dels estats.
    - TJUE: la determinació de les maneres d'adquisició i pèrdua és una competència sobirana però no il·limitada:
      - ✓ Conforme al DUE.
      - ✓ Estatut complementari al de la nacionalitat.
      - ✓ Conforme al Dret internacional.
- Art. 20 TFUE. Catàleg drets com a llistat obert que podrà ser completat pel Consell (unanimitat) a proposta Comissió i prèvia aprovació PE. També caldrà l'aprovació de tots els estats membres (normes constitucionals):

- Dret de circular i residir lliurement en el territori dels estats membres:
  - Limitacions i condicions dels tractats.
  - Respecte límits DUE i d'acord amb seus principis generals (proporcionalitat).
  - Deriva en el princ. igualtat tracte amb els nacionals una vegada es resideix.
- Dret d'elecció (actiu/passiu) en les eleccions municipals i en les eleccions PE:
  - PE: dret a triar on exercirà el dret sense que puga votar més d'una vegada.
  - Municipals: dret a triar on s'exercirà el dret mitjançant la inscripció al cens electoral.
- Dret a la protecció en l'estranger que es correspon amb la tradicional protecció consolar.
- Drets de naturalesa política enfront de les institucions de la UE:
  - Iniciativa legislativa popular.
  - Dret de petició davant PE.
  - Dret dirigir-se al Defensor del Poble.
  - Dret a dirigir-se per escrit i en qualsevol llengua oficial, i rebre resposta en aquesta llengua.

Co-Finançat per la Unió Europea. Les opinions i punts de vista expressats només comprometen al seu(s) autor(s) i no reflecteixen necessàriament els de la Unió Europea o els de l'Agència Executiva Europea d'Educació i Cultura (EACEA). Ni la Unió Europea ni la EACEA poden ser considerats responsables d'ells.